

Конституційне право; муніципальне право

УДК 346.5:346.7

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16657770>

Правове забезпечення комплексної резильєнтності міст України

Кірін Роман Станіславович

доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник,

Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень»

імені В.К. Мамутова НАН України», м. Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-0089-4086>

Прийнято: 16.07.2025 | Опубліковано: 26.07.2025

***Анотація.** У статті досліджуються актуальні питання правового забезпечення комплексної резильєнтності міст України. Виявлено та систематизовано міжнародний та європейський інструментарій міської резильєнтності, до якого пропонується віднести: - нормативні акти; - бізнес-та громадські ініціативи; - науково-практичні та освітні заходи; - стейкхолдери. Виокремлено ключові компоненти і концепції, що складають базову систему комплексної резильєнтності міст та представлено її модель у мирних умовах.*

***Метою дослідження** є огляд, аналіз та систематизація нормативно-правового забезпечення національної стійкості в цілому та стійкості міст України зокрема. **Методи.** У дослідженні застосовано структурно-функціональний і системний методи, а також метод правового аналізу для вивчення особливостей правового забезпечення комплексної резильєнтності міст. **Результати.** Обґрунтовано, що підвищення стійкості міст багато в чому залежить від науково обґрунтованого підходу до ідентифікації загроз, виявлення вразливостей, оцінювання та пріоритезація ризиків міській безпеці.*

Аргументовано, що збройна агресія суттєво вплинула на розвиток і зміст процесів резильєнтності міст України, додавши негативні елементи, які довго відчуватимуть мешканці українських міст та міське середовище. За основу відповідної моделі пропонується взяти урядовий Порядок, яким визначається шкода та збитки за окремими сферами, що безпосередньо обумовлюють рівень резильєнтності міст. Встановлено, що правове забезпечення резильєнтності міст України, особливо в умовах воєнного часу, охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення функціонування критичної інфраструктури, захист населення і збереження громадського порядку.

Висновки. Визначено основні напрями діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки у сфері міської стійкості. З'ясовано, що джерела права резильєнтності міст знаходиться на початковій стадії свого формування не маючи ані законодавчого ані підзаконного базового нормативно-правового акту. Виділено низку нормативно-правових актів підзаконного рівня, приписи яких регулюють окремі види відносин резильєнтності міст. Визнано, що подібний стан правового забезпечення стійкості міст України є незадовільним. У проєкті Містобудівного кодексу України пропонується передбачити складову, в якій було б комплексно врегульовано максимально можливу сукупність відносин зі стійкості міст.

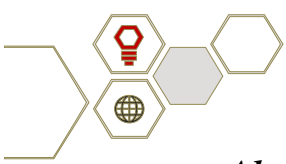
Ключові слова: правове забезпечення, резильєнтність міст, національна стійкість, модель комплексної резильєнтності, міське середовище.

Legal support of complex resilience of Ukrainian cities

Roman Kirin

Doctor of Law, Associate Professor, leading researcher,
State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of
the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv, Ukraine,

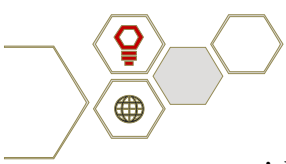
<https://orcid.org/0000-0003-0089-4086>

Abstract. *The article examines the topical issues of legal support for the integrated resilience of Ukrainian cities. The author identifies and systematizes the international and European instruments of urban resilience, which include: - regulations; - business and public initiatives; - scientific, practical and educational activities; - stakeholders. The key components and concepts that make up the basic system of integrated urban resilience are highlighted and its model in peaceful conditions is presented.*

The purpose of the study is to review, analyze and systematize the regulatory framework for national resilience in general and the resilience of Ukrainian cities in particular. **Methods.** *The study applies structural-functional and systemic methods, as well as the method of legal analysis to study the peculiarities of legal support for the integrated resilience of cities. Results.* *It is substantiated that increasing urban resilience largely depends on a scientifically based approach to identifying threats, identifying vulnerabilities, assessing and prioritizing urban security risks. It is argued that the armed aggression has significantly affected the development and content of the resilience processes of Ukrainian cities, adding negative elements that will be felt for a long time by residents of Ukrainian cities and the urban environment. The author proposes to use as a basis for the relevant model the governmental Procedure which determines the damage and losses in certain areas which directly determine the level of urban resilience. It is established that the legal support for the resilience of Ukrainian cities, especially in wartime, covers a set of measures aimed at ensuring the functioning of critical infrastructure, protecting the population and preserving public order.*

Conclusions. *The main directions of the state's activities to ensure its national interests and security in the field of urban resilience are identified. It is found that the sources of urban resilience law are at the initial stage of their formation, and there is no legislative or subordinate basic legal act. The author identifies a number of regulatory and legal acts of the subordinate level, the provisions of which regulate certain types of urban resilience relations. It is recognized that this state of legal support for the sustainability of Ukrainian cities is unsatisfactory. The author proposes*

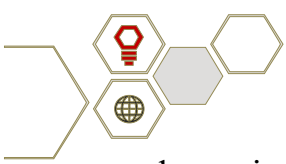
to provide for a component in the draft Urban Development Code of Ukraine which would comprehensively regulate the maximum possible set of relations on urban resilience.

Keywords: *legal support, urban resilience, national resilience, integrated resilience model, urban environment.*

Постановка проблеми. Актуальність теми зумовлена нагальною потребою правового забезпечення резильєнтності українських міст (міської, урбаністичної резильєнтності, життєстійкості, стійкості). Причиною є те, що стійкість міста наразі розглядається як здатність міста та його систем (соціальних, економічних, фізичних тощо) протистояти, адаптуватися та відновлюватися після різних потрясінь і стресів. Ці потрясіння і стреси можуть включати стихійні лиха, такі як землетруси, урагани, повені, а також хронічні проблеми, такі як зміна клімату, дефіцит ресурсів, економічний спад, соціальна нерівність, за яких місто може і має зберігати свої основні функції та добробут.

Йдеться про побудову надійних, інтегрованих та інклюзивних міських систем, здатних не лише пережити порушення в роботі, але й процвітати в умовах несприятливих обставин. Втім, в сучасних реаліях України на перше місце серед потрясінь для міст та його мешканців безумовно виходить російська збройна агресія, яка за масштабами, тривалістю, розміром завданих збитків, шкоди та кількістю жертв, вважається найбільшим збройним конфліктом у Європі з часів Другої світової війни.

Тож, зважаючи на сьогоденні реалії у сучасному українському суспільстві, саме правове забезпечення національної стійкості повинно відігравати ключову роль у гарантуванні стабільності, справедливості та передбачуваності у різних сферах життя, в тому числі й міського. Адже воно охоплює створення і застосування законів, норм і правил, що регулюють поведінку усього суб'єктного кола, яке є учасником відносин резильєнтності. Крім того, правове забезпечення загалом і в обраному аспекті зокрема, є основою для підтримання правопорядку, захисту прав і свобод громадян, а також для ефективного

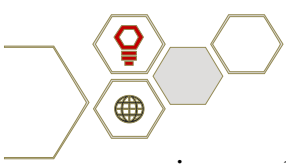

функціонування сукупності соціально-економічних інститутів міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уведення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) від 14.09.2020 «Про Стратегію національної безпеки України» (далі – СНБ) (Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020) по суті дав відлік реалізації СНБ «Безпека людини - безпека країни», однією з основних засад, на яких вона ґрунтується, є стійкість - здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей. Тож, відносна новизна даного інституту наразі є тим фактором, що обумовлює його поступове становлення, як предмету дослідження серед вітчизняних правників. Водночас, зарубіжні вчені, хоча й не відносно умов війни, достатньо давно звернули увагу на проблеми міської резильєнтності.

Без перебільшення конститутивний характер має праця Й. Ямагати та Х. Маруями, присвячена стійкості міст і ключовими меседжами якої є: - проектування та експлуатація міст, здатних протистояти основним загрозам; - відновлення міст після потрясінь [1]. Будучи фахівцями в галузі міського дизайну та загальної теорії стійкості відповідно, вони системно розглянули основні аспекти стійкості міст, а саме - структури, питання управління та населення, створивши тим самим сучасну модель системи міської резильєнтності, яку можна представити наступним чином:

- 1) стійкість урбосистем: 1.1) таксономія та загальні стратегії стійкості;
- 2) планування стійкості міст: 2.1) міська економічна модель для планування землекористування; 2.2) моделювання ризику міських кліматичних загроз; 2.3) управління ризиком повеней у містах; 2.4) планування землекористування в умовах депопуляції та старіння суспільства;
- 3) реагування на шоки: 3.1) стійкість на основі сприйняття (врахування людського сприйняття у мисленні про стійкість за допомогою теоретичних та модельних засад); 3.2) кластеризація стійких громад (теоретико-графовий підхід); 3.3) інструмент дослідження стійкості міст (агентне моделювання) 3.4)

міська форма та стратегії енергетичної стійкості; 3.5) критичні біологічні фактори та стратегії контролю (спалахи хвороб);

4) вимірювання стійкості міст: 4.1) методи вимірювання стійкості міст; 4.2) обчислювальна основа стійкості; 4.3) оцінка стійкості міст (кількість вимірів, критеріїв та індикаторів);

5) майбутні виклики: 5.1) повернення людей до життя (планування та реагування на кризові ситуації в соціальному контексті; 5.2) від стійкості до трансформації через шлях відновлювального сталого розвитку.

Цікавим є колективне дослідження урбанізації, як безперервного процесу економічного розвитку міста [2]. Автори відзначають, що загрози для міст пропорційно зростають через природні та техногенні небезпеки, а відтак розуміння стійкості та сталості міст є нагальним питанням для протистояння небезпекам у світі, що стрімко урбанізується. Сталість і стійкість є взаємопов'язаними парадигмами, які підкреслюють здатність системи рухатися до бажаних шляхів розвитку, адже в основі своїй спрямовані на збереження здоров'я і добробуту суспільства в контексті більш широких екологічних змін. У цьому дослідженні визначено ключові індикатори стійкості міст за трьома основними компонентами: 1) адаптаційна спроможність (освіта, охорона здоров'я, продовольство та вода); 2) абсорбційна спроможність (підтримка громади, міські зелені насадження, захисна інфраструктура, доступ до транспорту); 3) трансформаційна спроможність (комунікаційні технології, співпраця між різними зацікавленими сторонами, аварійні служби уряду, орієнтоване на громаду міське планування). Крім того, авторами також визначено кілька індикаторів за основними вимірами (соціальним, економічним та екологічним) міської сталості.

Інший колектив науковців дослідив багатогранну концепцію стійкості міст в умовах ескалації урбанізації та екологічних викликів. В публікації визначено та проаналізовано ключові проблеми в екологічному, інфраструктурному, економічному, людському, соціальному та інституційному вимірах стійкості міст шляхом систематичного огляду літератури та консультацій з експертами у

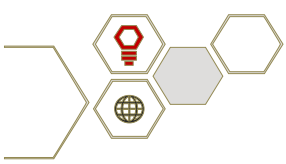
цій галузі. Автори дослідження підкреслюють важливість міждисциплінарної співпраці та залучення громадськості, наголошуючи на необхідності інноваційних підходів для підвищення стійкості міст [3].

Дослідник з Ліннанського університету (Китай) Х. Цао справедливо зазначає, що стійкість міст є критично важливою концепцією перед обличчям зростаючих викликів, з якими вони стикаються. Фактори, що впливають на стійкість міст, включають соціальну згуртованість, інклюзивність, економічне розмаїття, сталу інфраструктуру, екологічну стійкість, ефективне управління та залучення громади. Для підвищення стійкості міста можуть вживати таких заходів, як проведення оцінки ризиків, включення питань стійкості в міське планування, інвестування в стійку інфраструктуру, сприяння соціальній згуртованості та залученню громади, підтримка економічної диверсифікації та сталості, використання технологій та інновацій, а також зміцнення управлінських структур і партнерства. Ці заходи спрямовані на розбудову міст, здатних ефективно реагувати на виклики, зменшувати вразливість і сприяти сталому та інклюзивному розвитку. Приймавши концепцію стійкості міст та впроваджуючи ці заходи, міста можуть створити стійке міське середовище, добре підготовлене до невизначеності майбутнього [4].

Також відмічу, що в попередніх роботах автором були розглянуті окремі аспекти стійкості та сталого розвитку постконфліктного [5] та урбоекологічного [6] міського середовищ, а також національні та європейські механізми протидії недобросовісній конкуренції в контексті забезпечення резильєнтності міст [7].

Виявлення невирішених аспектів загальної проблеми. В той же час, не зважаючи на наявні публікації як вітчизняних так і зарубіжних науковців, напрям, пов'язаний із правовим забезпеченням комплексної резильєнтності міст України, не отримав належного висвітлення, що робить його достатньо актуальним в аспекті визначення стану, перспектив та підтримки потенціалу стійкості міського середовища з урахуванням пріоритетних завдань його відновлення.

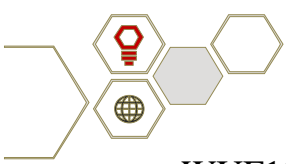
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є

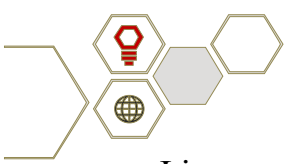
огляд, аналіз та систематизація нормативно-правового забезпечення національної стійкості в цілому та стійкості міст України зокрема.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний та європейський інструментарій міської резильєнтності. Поняття життєстійкості або резильєнтності (англ. *resilience*, від лат. «*resilire*» - дослівно «відскакувати») за останні роки міцно утвердилося на міжнародній арені, подекуди витісняючи концепцію сталого розвитку. «Життєстійкість» фігурує в усіх значущих політичних та нормативно-правових документах останніх років, як то: - Сендайська рамкова програма зі зниження ризику стихійних лих 2015-2030 (*Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*) [8]; - Цілі сталого розвитку (*Sustainable Development Goals*, далі - ЦСР) на період від 2015 до 2030 рр. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» (*Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*) оголосила новий план дій, метою якого є виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку; - Паризька кліматична угода (*Paris Climate Agreement, PCA-2015*, угода в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату - *United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC*); - Рамкова програма Всесвітнього гуманітарного саміту (*World Humanitarian Summit, WHS, 23-24.05.2016, Стамбул*).

Щодо сфери міського розвитку, то популяризації поняття «життєстійкість міста» сприяють бізнес- та громадські ініціативи, міжнародні акти і науково-практичні заходи, серед інших: - ініціатива 2013 р. фонду Рокфеллера «100 стійких міст» (*100 Resilient Cities*), спрямована на допомогу більшій кількості міст підвищити стійкість до фізичних, соціальних та економічних викликів, які є невід'ємною частиною 21-го століття; - Новий порядок денний у сфері урбанізації (*New Urban Agenda*) - глобальна рамка для сталого розвитку, яка була прийнята на конференції ООН зі сталого розвитку міст «Habitat III» (Кіто, Еквадор, жовтень 2016 р.); - Міжнародна конференція Всесвітній форум міст (*World Urban Forum*, далі - WUF), останні - WUF9, 2018, Kuala Lumpur, Malaysia;

- WUF10, 2020, Abu Dhabi, United Arab Emirates; - WUF11, 2022, Katowice, Poland, - WUF12, 2024, Cairo, Egypt; майбутня - WUF13, 18–22 May 2026, Baku, Azerbaijan); - Міжнародний форум з урбаністики (*International Forum on Urbanism*, далі- IFoU), останні – IFoU18, Barcelona, Spain, тема «Переосмислення впровадження міської стійкості: Поєднання сталості та стійкості» (*Reframing Urban Resilience Implementation: Aligning Sustainability and Resilience*); - IFoU19, Jakarta, Indonesia, «За межами стійкості - до більш інтегрованого та інклюзивного міського дизайну» (*Beyond Resilience - Towards a More Integrated and Inclusive Urban Design*); - IFoU20, Nanjing, China, «Урбаністика в епоху мобільного інтернету» (*Urbanism in the Mobile Internet Era*); - IFoU21, Delft, Netherlands, «Від дихотомій до діалогів - поєднання дискурсів для сталого урбанізму» (*From Dichotomies to Dialogues - Connecting Discourses for a Sustainable Urbanism*); - IFoU22, Bordeaux, France, «Інтерналізація освіти для викликів екологічного переходу: Нові можливості для обміну знаннями та дій у світі, що змінюється» (*Internationalizing Education for the ecological Transition Challenge: New Stakes for Sharing Knowledge and Acting in a Changing World*); - IFoU24, Taipei, Hong Kong, «Урбаністика надії: Переосмислення локальних і глобальних відносин (*Urbanism of Hope: Reframing the Local and Global Relationships*); - IFoU25, Lisbon, Portugal, «Життя в майбутньому» (*Future Livings*); - Європейський форум стійкості міст (*European Urban Resilience Forum*, далі - EURESFO), останні - 10th EURESFO23, Cascais, Portugal (основні тематичні напрямки: - Управління новими кризами: управління і фінансування стійкості в Європі; - Виклики знань та інновацій: прискорення стійкої і справедливої трансформації; - Актуалізація рішень для справедливого трансформаційного шляху: інтегрований підхід до стійкості); - 11th EURESFO24, Valencia, Spain, тема «Стійкість з особливим акцентом на управлінні, водних ресурсах та кліматично нейтральних містах»; - 12th EURESFO25, Rotterdam, Netherlands, «Прискорення дій з підвищення стійкості» (основні тематичні напрямки: - Справедливість, інклюзія та стійкість суспільства; - Нові екстремальні ситуації та полікризи: від спеки до водної стійкості; - Вивчення природоорієнтованих рішень: від політики до дій; -

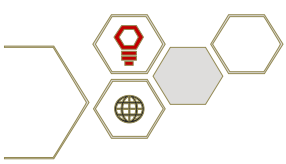
Фінансові та інвестиційні стратегії для розбудови стійкості; - Управління стійкістю в умовах поляризованого політичного ландшафту; - Дані, інформація та доказова база для розбудови стійкості).

Важливу роль у резильєнтній політиці відіграють й інші види інструментів, спрямованих на розвиток відносин у цій сфері, а саме:

1) Конгрес «Стійкі міста» (*Resilient Cities Congress*), відомий тепер як «Сміливі міста» (*Daring Cities*), який є визначним глобальним форумом, присвяченим питанням стійкості міст та адаптації до зміни клімату, який щорічно проходить у Бонні, Німеччина (*Bonn, Germany*). Це платформа об'єднує лідерів місцевого самоврядування та експертів з адаптації до зміни клімату для вирішення проблем, з якими стикається міське середовище через зміну клімату. Захід організує міжнародна неурядова організація «Місцеві органи влади за сталий розвиток» (*Local Governments for Sustainability*, далі - ICLEI), яка сприяє досягненню ЦСР. У 2025 р. захід проходитиме під гаслом «Посилення національних кліматичних планів за допомогою багаторівневих дій» (*Daring Cities 2025 Stronger national climate plans through multilevel action*) і стане ключовою платформою для місцевих та регіональних органів влади, щоб впливати на глобальні кліматичні переговори. Він відбудеться напередодні Конференції ООН з питань зміни клімату (*2025 United Nations Climate Change Conference, Conference of the Parties, COP30*) у Белемі, Бразилія (*Belém, Brazil*).

2) Дослідницька мережа стійкості міст (*Urban Resilience Research Network*, далі - URNet), що прагне запропонувати простір для поширення ідей, поглядів і подій, надаючи платформу для вивчення інтегрованих і міждисциплінарних поглядів на теорію і практику міської стійкості та сталого розвитку, поширюючи початкові ідеї, питання, пропозиції та заохочуючи до співпраці між членами URNet [9].

3) Центри стійкості міст ООН-Хабітат (*Urban Resilience Hub*) - мають розгалужену мережу партнерських організацій, установ, аналітичних центрів, університетів та урядів, забезпечуючи простір для процвітання знань, передового досвіду та інновацій. Центри стійкості міст ООН-Хабітат спираються на цінний

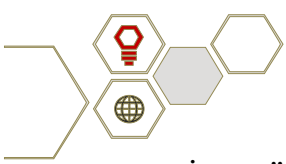
внесок міст-партнерів, лідерів у сфері стійкості з усього світу та працює за кількома взаємодоповнюючими напрямками: а) технічна співпраця з містами; б) знання та бібліотека; в) адвокація та партнерство.

4) Ініціатива «Сталий розвиток міст для наступного покоління» (*Sustainable Urban Resilience for the Next Generation (SURGe) Initiative*) – визнає, що міста знаходяться на передовій боротьби зі зміною клімату. Хоча міста і є основним джерелом викидів, що призводять до потепління планети, водночас вони також є рушіями кліматичних дій і знаходяться в авангарді пошуку рішень. Отже, людству потрібне ефективне багаторівневе управління, щоб перетворити міста на здорові, сталі, справедливі, інклюзивні, з низьким рівнем викидів і стійкі міські системи задля кращого майбутнього міст для всіх.

5) Спеціалізовані магістерські навчальні програми «Резильєнтність міст» (*Master's Degree in Urban Resilience for Sustainability Transitions*) – наприклад, в Міжнародному інституті Каталонії (*International University of Catalonia, icn. Universitat Internacional de Catalunya, UIC Barcelona*).

6) Ініціатива «Створення стійкості міст до 2030 року» (*Making Cities Resilient 2030*, далі- MCR 2030) є глобальним партнерством суб'єктів, які мають досвід у сфері міської стійкості, зменшенні ризиків лих (*Disaster Risk Reduction, DRR*), зміни клімату та ЦСР. Вона спрямована на забезпечення дорожньої карти стійкості для міст з визначеними зобов'язаннями щодо підвищення міської стійкості. MCR2030 надає набір інструментів та рекомендацій щодо знань з існуючого пулу міст-партнерів, досвід яких може бути використаний для кращого зниження ризиків та підвищення стійкості. До 2030 р. MCR2030 має на меті збільшити кількість міст, які беруть на себе зобов'язання зменшити місцеві ризики стихійних лих/кліматичних явищ та розбудовувати стійкість до них.

7) Виставка *Resilient City Expo-2025 (Houston, USA)* відбудеться восени цього року. Ця ключова подія об'єднує лідерів у сфері міської стійкості, готовності до стихійних лих, сталого міського планування, стратегій розбудови сильніших, безпечніших та більш адаптивних міст на основі інноваційних рішень. Майбутня виставка є платформою світового рівня для спілкування та

спільної роботи в епоху, позначену екологічними змінами, технологічними проривами та глобальним взаємозв'язком.

Модель комплексної резильєнтності міст у мирних умовах. Аналіз глобальних практик формування міської резильєнтності демонструє, що успішна адаптація до сучасних ризиків (кліматичних, соціальних, технологічних) вимагає інтегрованих, міжсекторальних підходів, які поєднують інженерні рішення, природоорієнтоване планування та активну участь громади. Зокрема, окрім наведених вище слід відмітити також: - Партнерство C40 Cities (*C40 Cities Climate Leadership Group*), яке сприяє обміну досвідом у сфері кліматичної адаптації; - ICLEI через інструменти *Resilience Maturity Model* та *City Resilience Dynamics Tool* допомагає містам моделювати і вимірювати політики резильєнтності; - стандарти ISO 37123 (*Sustainable cities and communities — Indicators for resilient cities*) стандартизують моніторинг показників стійкості [10].

Зосередження на комплексній резильєнтності міст дозволить громаді краще підготуватися до викликів XXI-го століття та реагувати на них, забезпечуючи стійке та процвітаюче майбутнє для своїх мешканців. Резильєнтність міст у мирних умовах наразі розглядається як здатність міської системи, включно з інфраструктурою, інститутами, громадами та громадянами: а) бути стійкою до різних викликів, протистояти зовнішнім і внутрішнім шокам та стресам; б) адаптуватися до умов, що змінюються (економічні кризи, стихійні лиха, соціальні потрясіння); в) відновлюватися після них й робити висновки з досвіду. Крім того, якщо розглядати резильєнтність міст, як явища, що має власну систему, то остання являє собою структурований підхід до оцінки здатності міст протистояти та відновлюватися після різних потрясінь і стресів, таких як стихійні лиха, економічні спади чи соціальні потрясіння. Вона забезпечує структурований спосіб виявлення вразливостей, оцінки потенціалу та розробки стратегій для підвищення стійкості в різних аспектах міського життя. В таблиці 1 представлені ключові компоненти і концепції, що складають систему комплексної резильєнтності міст.

Таблиця 1.

Базова система комплексної резильєнтності міст

№ з/п	Складові компоненти і принципи та їх зміст
1.	<i>Базові поняття резильєнтності міст</i>
1.1.	<i>Резильєнтність</i> - здатність міста поглинати, адаптуватися і трансформуватися перед обличчям потрясінь і стресів, забезпечуючи безперервність основних функцій і добробут свого населення
1.2.	<i>Потрясіння</i> - негативні події, такі як стихійні лиха (землетруси, повені, урагани) або раптові економічні кризи
1.3.	<i>Стреси</i> - хронічні, довготривалі проблеми, такі як бідність, нерівність або наслідки зміни клімату
1.4.	<i>Вразливість</i> - здатність міста або його систем сприймати шкоду від потрясінь, стресів, загроз
1.5.	<i>Спроможність</i> - здатність міста справлятися з потрясіннями та стресами, адаптуватися до них та відновлюватися після них
2.	<i>Виміри міської резильєнтності</i>
2.1.	<i>Природний</i> – включає навколишнє природне середовище (далі – НПС) міста, включаючи екосистеми, природні ресурси та клімат
2.2.	<i>Економічний</i> – включає фінансову систему міста, зайнятість та бізнес-середовище
2.3.	<i>Соціальний</i> – включає добробут громади, соціальну справедливість та залучення громадян
2.4.	<i>Фізичний</i> – включає інфраструктуру, будівлі, транспорт та інші побудовані активи
2.5.	<i>Інституційний</i> – включає структури управління, політику та спроможність інституцій реагувати на виклики
3.	<i>Ключові характеристики резильєнтності систем</i>
3.1.	<i>Міцність</i> - здатність системи витримувати удари без значних пошкоджень або збоїв
3.2.	<i>Резервування</i> - наявність резервних систем або ресурсів для забезпечення безперервності основних функцій
3.3.	<i>Винахідливість</i> - здатність ефективно мобілізувати та розгортати ресурси, коли це необхідно
3.4.	<i>Адаптивність</i> - здатність пристосовуватися до мінливих умов і вчитися на власному досвіді
3.5.	<i>Трансформаційність</i> - здатність докорінно змінювати системи та структури для усунення першопричин вразливості
4.	<i>Рамки та інструменти</i>
4.1.	<i>Система оцінки стійкості міст (City Resilience Framework, CRF)</i> - забезпечує структурований підхід для міст до оцінки їхньої стійкості за чотирма вимірами: 1) здоров'я та добробут; 2) економіка та суспільство; 3) інфраструктура та НПС; 4) місцеве управління та планування
4.2.	<i>City Resilience Action Planning Tool (CityRAP)</i> - допомагає містам оцінювати свою стійкість шляхом картографування екологічних факторів та факторів ризику, виявлення вразливих територій та розробки стратегій
4.3.	<i>Urban Resilience Index</i> - індекс стійкості міст використовує поєднання якісних і кількісних показників для оцінки загальної стійкості міста
5.	<i>Базові принципи резильєнтності міст</i>
5.1	<i>Солідарність містян</i> - залучення різних зацікавлених сторін, включаючи вразливі громади, має вирішальне значення для розробки ефективних і справедливих стратегій

	стійкості
5.2.	<i>Міська унікальність</i> - стратегії стійкості мають бути адаптовані до конкретного контексту кожного міста, враховуючи його унікальні вразливості, можливості та пріоритети
5.3.	<i>Перманентність розбудови</i> – підвищення стійкості має бути безперервним процесом, який вимагає довгострокового планування, інвестицій та адаптації
5.4.	<i>Інтеграція та синхронізація зі сталим розвитком</i> - зусилля з підвищення стійкості мають бути інтегровані з ширшими ЦСР, щоб міста були не лише стійкими, але й справедливими, процвітаючими та екологічно сталими

Підвищення стійкості міст передбачає зміцнення інфраструктури, сприяння залученню громади та впровадження стратегій сталого розвитку для забезпечення довгострокової життєздатності та добробуту міста. Тож надалі актуальним вбачається дослідження сучасної моделі стійкості міст, факторів, що на неї впливають, а також заходів для її підвищення (таблиця 2).

Таблиця 2.

Модель комплексної резильєнтності міст у мирних умовах

№ з/п	Складова моделі (фактори, системи) та її зміст
1.	<i>Базові фактори та умови резильєнтності міст</i>
1.1.	<i>Поглинання та відновлення</i> - здатність інфраструктури, соціальних систем та економіки міста поглинати початковий вплив шоку і швидко відновлюватися до рівня, що існував до катастрофи
1.2.	<i>Адаптація та трансформація</i> - здатність пристосовуватися до мінливих умов, включаючи зміну клімату, та трансформувати міські системи, щоб стати більш сталими та стійкими в довгостроковій перспективі
1.3.	<i>Поліоб'єктний підхід</i> – спроможність визнати те, що резильєнтність міст стосується не лише фізичної інфраструктури, але й охоплює соціальні, економічні та інституційні аспекти
1.4.	<i>Полісуб'єктний підхід</i> – спроможність активно залучати різні зацікавлені сторони, у тому числі мешканців, бізнес та громадські організації до планування та реалізації заходів з підвищення стійкості
2.	<i>Практичні приклади міської резильєнтності</i>
2.1.	<i>Інфраструктурні системи</i> - проектування та підтримка інфраструктури, здатної протистояти екстремальним погодним явищам (захист від повеней, сейсмостійкість будівель тощо)
2.2.	<i>Соціальні системи</i> - зміцнення мереж громад, сприяння соціальній інтеграції та забезпечення доступу вразливих верств населення до ресурсів під час і після катастроф
2.3.	<i>Економічні системи</i> - диверсифікація місцевої економіки, підтримка малого бізнесу та розробка стратегій пом'якшення економічних потрясінь
2.4.	<i>Управлінські системи</i> - впровадження політики, що сприяє сталому розвитку міст, електронному урядуванню, ресурсному менеджменту та зменшенню ризиків стихійних лих

3.	Результати забезпечення резильєнтності міст
3.1.	<i>Сталий розвиток</i> - впровадження зеленої інфраструктури, оптимізація управління ресурсами, скорочення викидів вуглецю для пом'якшення наслідків зміни клімату, скорочення бідності та економічне зростання
3.2.	<i>Надійна та резервна інфраструктура</i> – створення мереж (електричних, комунікаційних, теплових, газових, транспортних тощо), що здатні витримати збої в роботі
3.3.	<i>Соціальна справедливість</i> - розвиток потужних соціальних мереж, сприяння колективним діям, побудова більш інклюзивного та стійкого суспільства
3.4.	<i>Готовність до загроз і вразливостей</i> - розробка комплексних планів на випадок надзвичайних ситуацій та механізмів реагування для ефективного управління та відновлення після катастроф
3.5.	<i>Концентрація населення</i> – об'єктивна тенденція значної і постійно зростаючої частки населення країни, що проживає в містах, яка робить їх вирішальними для глобального добробуту та економічної активності

Водночас переважна більшість міст, навіть у мирних умовах, є вразливими до ризиків, адже досить часто піддаються широкому спектру потрясінь і стресів, включаючи стихійні лиха, наслідки зміни клімату, а також соціальні та економічні виклики. Отже, підвищуючи стійкість міст, вони можуть краще захищати своє населення, підтримувати основні послуги та забезпечувати більш стале і процвітаюче майбутнє. Настання останнього багато в чому залежить від науково обґрунтованого підходу до ідентифікації, виявлення та оцінки зазначених загроз (таблиця 3).

Таблиця 3.

Ідентифікація загроз, виявлення вразливостей, оцінювання та пріоритезація ризиків міській безпеці

№ з/п	Складові заходи та їх зміст
1.	Загальнодержавний рівень забезпечення
1.1.	<i>Запровадження цілісної системи</i> ідентифікації, оцінки та пріоритезації загроз і ризиків центральними та місцевими органами виконавчої влади (далі- ОВВ)
1.2.	<i>Проведення аналізу загроз та ризиків</i> для найбільш важливих сфер життєдіяльності суспільства і держави
1.3.	<i>Підготовка та внесення пропозицій щодо гармонізації національного законодавства</i> з Директивою ЄС 2022/2555 про заходи для забезпечення високого загального рівня кібербезпеки в Союзі, внесення змін до Регламенту (ЄС) № 910/2014 і Директиви (ЄС) 2018/1972, а також про скасування Директиви (ЄС) 2016/1148 (NIS 2) [11]
1.4.	<i>Посилення спроможності державних органів</i> проводити ідентифікацію загроз, виявляти вразливості та оцінювати ризики національній, регіональній та місцевій безпеці

2.	<i>Запобігання виникненню загроз і настанню кризових ситуацій</i>
2.1.	Підвищення готовності органів місцевого самоврядування (далі – ОМС), суб'єктів господарювання до настання кризових ситуацій, запобігання ризикам та мінімізації їх впливу
2.2.	Формування професійних компетентностей службовців ОМС для забезпечення національної стійкості
2.3.	Забезпечення розвитку спроможностей місцевих ОБВ із забезпечення сталого функціонування до, під час та після настання кризової ситуації
2.4.	Розвиток у міського населення культури поведінки на випадок загрози або виникнення кризових ситуацій «ознайомлений і озброєний»
2.5.	Проведення комплексного роз'яснення і навчання для різних цільових груп населення щодо підтримки сил безпеки та оборони у кризовий період
3.	<i>Реагування на загрози і кризові ситуації</i>
3.1.	Розроблення та оновлення підходів до реагування на виникнення загроз національній безпеці
3.2.	Забезпечення сталого функціонування місцевих ОБВ та ОМС з надання основних послуг населенню у разі настання кризової ситуації
3.3.	Проведення оцінки спроможності міських територіальних громад надавати підтримку силам безпеки і оборони у кризовий період
4.	<i>Подолання наслідків виникнення загроз або настання кризових ситуацій, а також відновлення сталого функціонування</i>
4.1.	Посилення спроможностей місцевих ОБВ та ОМС для належного відновлення сталого функціонування за принципом «краще, ніж було»
4.2.	Розвиток співпраці з іноземними партнерами та міжнародними організаціями з метою належного відновлення міста
4.3.	Залучення приватного сектору до забезпечення післякризового відновлення за принципом «краще, ніж було»
4.4.	Формування та підтримка спроможності міської громади під час відновлення у післякризовий період
4.5.	Забезпечення наявності механізму підтримки психічного здоров'я населення міста
5.	<i>Проведення моніторингу реалізації та аналізу ефективності ухвалених рішень</i>
5.1.	Запровадження єдиної уніфікованої системи збору інформації для відстеження стану міської стійкості
5.2.	Запровадження проведення постійного моніторингу показників та періодичного аналізу стану досягнення стійкості у сфері безперервності урядування
5.3.	Удосконалення підходів до розроблення та впровадження управлінських рішень у сфері кібербезпеки

Укладено автором на підставі [12, 13].

Слід зазначити, що «природний вимір міської резильєнтності» здебільше розглядається як «екологічна резильєнтність міста», тобто його здатність володіти, користуватися, розпоряджатися та зберігати природні ресурси і об'єкти, забезпечувати екологічну безпеку, екологічні права містян, адаптуватися до зміни клімату та пом'якшувати екологічні ризики [14, 15].

Модель комплексної резильєнтності міст в умовах воєнного стану.

Збройна агресія суттєво вплинула на розвиток і зміст процесів резильєнтності міст України. Попри актуальність певних її складових, що притаманні мирному часу, воєнний стан безумовно вніс додаткові негативні елементи, які відчули та й ще довго відчуватимуть мешканці українських міст та і власне міське середовище. За основу відповідної моделі пропонується взяти урядовий Порядок, яким визначається шкода та збитки за окремими напрямками [16] (таблиця 4).

Таблиця 4.

Модель комплексної резильєнтності міст в умовах воєнного стану

№ з/п	Складові моделі та їх зміст
1.	<i>Соціальна сфера</i>
1.1.	<i>людські втрати та пов'язані з ними соціальні витрати</i> - напрям, що включає всі людські втрати (смерть або каліцтво цивільних осіб), що виникли внаслідок збройної агресії Російської Федерації (далі – ЗАРФ), а також витрати, пов'язані з призначенням різних видів державної соціальної допомоги та наданням соціальних послуг
1.2.	<i>соціальний захист ветеранів війни</i> - витрати, пов'язані із забезпеченням заходів у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною (далі - ветерани), членів сімей таких осіб та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України (далі - члени сімей ветеранів), що виникли внаслідок ЗАРФ
2	<i>Економічна сфера</i>
2.1.	<i>економічні втрати, пов'язані з людськими втратами</i> , - напрям, що включає непрямі економічні втрати, пов'язані із зменшенням чисельності населення та відповідним зменшенням економічних показників країни
2.2.	<i>економічні втрати підприємств (крім підприємств оборонно-промислового комплексу), у тому числі господарських товариств</i> , - напрям включає втрати підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, втрати фінансових активів, а також упущену вигоду від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності
2.3.	<i>економічні втрати підприємств оборонно-промислового комплексу, у тому числі господарських товариств</i> , - напрям включає втрати підприємств усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна, втрати фінансових активів, а також упущену вигоду від неможливості чи перешкод у провадженні господарської діяльності
3	<i>Цивільна сфера</i>
3.1.	<i>втрати об'єктів громадських будівель</i> - напрям, що включає втрати громадських будівель (об'єктів освіти, спорту, соціального захисту, охорони здоров'я, культури, адміністративних будівель тощо), фактичні витрати, здійснені для їх відновлення
3.2.	<i>втрати об'єктів житлово-комунального господарства</i> - напрям, що включає зруйновані і пошкоджені об'єкти у сфері теплопостачання, об'єкти водопостачання і водовідведення і решту об'єктів житлово-комунального господарства, знищення

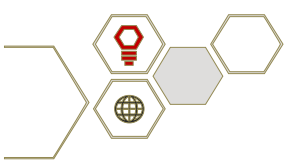
	яких має безпосередній вплив на санітарні та гігієнічні умови проживання жителів населених пунктів
3.3.	<i>втрати установ та організацій (крім установ та організацій оборонно-промислового комплексу) - напрям, що включає втрати установ та організацій усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна (крім втрат громадських будівель та споруд комунальної власності, які зазначені у підпункті 7 цього пункту)</i>
4.	<i>Промислова сфера</i>
4.1.	<i>втрати інфраструктури транспорту, інфраструктури (зокрема фізичної) електронних комунікаційних мереж - напрям, що включає зруйновані або пошкоджені автомобільні дороги, залізничні шляхи, аеродроми та аеродромні об'єкти, об'єкти портової інфраструктури, гідротехнічні споруди, судна морського та внутрішнього водного транспорту, об'єкти поштового зв'язку, інфраструктуру (зокрема фізичну) електронних комунікаційних мереж та інші об'єкти транспортної інфраструктури, електронних комунікацій та зв'язку</i>
4.2.	<i>втрати енергетичної інфраструктури - напрям, що включає зруйновані об'єкти газотранспортної та газорозподільної систем, сховищ природного газу, нафтопроводів, об'єкти з виробництва, передачі, розподілу та продажу електричної енергії, інші об'єкти енергетичної інфраструктури</i>
4.3.	<i>шкода, завдана особистим селянським господарствам та/або фермерським господарствам, що зареєстровані як фізичні особи - підприємці, - напрям, що включає шкоду від каліцтва, тілесного ушкодження, загибелі сільськогосподарських тварин, а також збитки внаслідок знищення чи пошкодження сільськогосподарської техніки та обладнання для агропромислового комплексу</i>
5.	<i>Культурна сфера</i>
5.1.	<i>втрати культурної спадщини - напрям, що включає втрати культурної спадщини та культурних цінностей</i>
6.	<i>Екологічна сфера</i>
6.1.	<i>шкода, завдана земельним ресурсам, - напрям, що включає шкоду від пошкодження і знищення родючого шару ґрунту та шкоду, зумовлену забрудненням і засміченням земельних ресурсів</i>
6.2.	<i>втрати надр – напрям, що включає втрати надр, завдані самовільним їх користуванням</i>
6.3.	<i>збитки, завдані водним ресурсам, - напрям, що включає забруднення, засмічення, вичерпання та інші дії щодо водних ресурсів, які можуть погіршити умови водопостачання, завдати шкоди здоров'ю людей, спричинити зменшення рибних запасів та інших об'єктів водного промислу, погіршення умов існування диких тварин, зниження родючості ґрунтів та інші несприятливі явища внаслідок зміни фізичних і хімічних властивостей вод, зниження їх здатності до природного очищення, порушення гідрологічного і гідрогеологічного режиму вод</i>
6.4.	<i>шкода, завдана атмосферному повітрю, - напрям, що включає шкоду, завдану викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря</i>
6.5.	<i>втрати лісового фонду - напрям, що включає втрати і пошкодження лісів і лісових ділянок, та пов'язані із ними витрати</i>
6.6.	<i>збитки, завдані природно-заповідному фонду, - напрям, що включає збитки, завдані територіям та об'єктам природно-заповідного фонду, та пов'язані із ними витрати</i>
7.	<i>Військова сфера</i>
7.1.	<i>військові втрати - напрям, що включає людські та матеріальні військові втрати і витрати, пов'язані з бойовими діями.</i>
7.2.	<i>втрати установ та організацій оборонно-промислового комплексу - напрям, що включає втрати установ та організацій оборонно-промислового комплексу усіх форм власності внаслідок знищення та пошкодження їх майна (крім втрат громадських</i>

	будівель та споруд комунальної власності)
8.	Правоохоронна сфера
8.1.	<i>втрати, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, забезпеченням безпеки дорожнього руху, забезпеченням недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні, здійсненням пропуску через державний кордон, захистом населення і території від надзвичайних ситуацій, бойовими діями, - напрям, що включає людські та матеріальні втрати і витрати МВС, Національної поліції, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, ДСНС, пов'язані із забезпеченням публічної безпеки і порядку, протидії злочинності, забезпеченням безпеки дорожнього руху, забезпеченням недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні, здійсненням пропуску через державний кордон, захистом населення і територій від надзвичайних ситуацій, під час участі в АТО, заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування ЗАРФ</i>

Наведену модель пропонується доповнити й положеннями СНБ, де власне Стратегія визначена основою для розроблення галузевих стратегій щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації за напрямками: - людського розвитку; - воєнної безпеки України; - громадської безпеки та цивільного захисту України; - розвитку оборонно-промислового комплексу України; - економічної безпеки; - енергетичної безпеки; - екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; - біобезпеки та біологічного захисту; - інформаційної безпеки; - зовнішньополітичної діяльності; - забезпечення державної безпеки; - інтегрованого управління державним кордоном України; - продовольчої безпеки; - морської безпеки; - Національна розвідувальна програма; - кібербезпеки України.

Останню слід окремо виділити в аспекті Акту ЄС про цифрову операційну стійкість (*Digital Operational Resilience Act*, далі - DORA), спрямованого на зміцнення ІТ-безпеки та операційної стійкості фінансових установ. Дотримання його вимог в ЄС стало обов'язковим з 17.01.2025 р. Прийняття Регламенту стало реакцією ЄС на зростаючу залежність від інформаційно-комунікаційних технологій (далі - ІКТ) у фінансових послугах та зростання кіберзагроз. Тож DORA спрямована також і на вирішення ключових проблем, таких як фрагментовані національні регламенти, недостатні практики управління

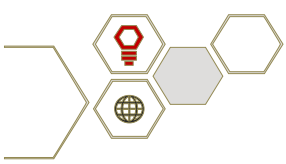
ризиками ІКТ та недостатній нагляд за сторонніми постачальниками [17].

Сучасний стан правового забезпечення стійкості міст України.

Відносно правового забезпечення резильєнтності міст України, особливо в умовах воєнного часу, слід зауважити, що воно охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення функціонування критичної інфраструктури, захист населення і збереження громадського порядку. Тож, правове забезпечення стійкості міст України передбачає розроблення та реалізацію нормативно-правових актів (далі – НПА), що регулюють наступні блоки відносин: - воєнний стан; - територіальна оборона; - забезпечення життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій; - евакуація, релокація; - цивільний захист; - захист критичної інфраструктури; - організація та координація роботи органів влади; - правопорядок та безпека; - міжнародне гуманітарне право. Загалом же, правове забезпечення стійкості міст України в умовах війни є складним і багатограним процесом, що потребує постійної адаптації до мінливих умов і координації зусиль усіх суб'єктів правовідносин.

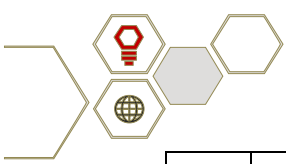
Наприклад, не втрачає актуальність й створення сучасної нормативно-правової основи сфери планування інтегрованого розвитку громад, що має важливе науково-практичне завдання поглиблення теоретико-методичних засад формування та реалізації ефективної політики у сфері містобудування [18].

Розглядаючи поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов, в п. 29 СНБ зазначено, що дедалі загрозливішою стає демографічна ситуація. Скорочення народжуваності, високий рівень смертності, зокрема дитячої, проблеми репродуктивного здоров'я населення, системні проблеми у сфері охорони здоров'я, еміграція, насамперед фахівців і молоді, підривають національну стійкість, людський, економічний і воєнний потенціал, загрожують майбутньому України. Для подолання зазначених загроз в СНБ передбачено основні напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки, які відносно стійкості міст систематизовані у таблиці 5.

Основні напрями діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки у сфері міської стійкості

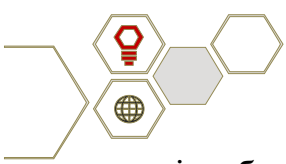
№ з/п	Складові заходи та їх зміст
1.	<i>Національна система стійкості</i> Запровадження національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме:
1.1.	- оцінку ризиків, своєчасну ідентифікацію загроз і визначення вразливостей;
1..2.	- ефективне стратегічне планування і кризовий менеджмент, зокрема впровадження універсальних протоколів реагування на кризові ситуації та відновлення з урахуванням рекомендацій НАТО;
1.3.	- дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій;
1.4.	- поширення необхідних знань і навичок у цій сфері;
1.5.	- налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України.
2.	<i>Система безпеки та стійкості критичної інфраструктури</i> Держава створить ефективну систему безпеки та стійкості критичної інфраструктури, засновану на чіткому розподілі відповідальності її суб'єктів та державно-приватному партнерстві.
3.	<i>Система кібербезпеки</i> Основне завдання розвитку - гарантування кіберстійкості та кібербезпеки національної інформаційної інфраструктури, зокрема в умовах цифрової трансформації.
4.	<i>Система енергетичної безпеки</i> Економічний розвиток і безпека неможливі без стійкого розвитку енергетики. Для цього маємо:
4.1.	- сприяти розширенню енергетичного потенціалу України та ефективності його використання;
4.2.	- інтегрувати енергетичні ринки України до енергоринку ЄС, зокрема інтегрувати Об'єднану енергосистему України до Європейського об'єднання операторів системи передачі електроенергії (ENTSO-E) та Газотранспортну систему України до Європейської мережі операторів газотранспортної системи (ENTSO-G), зберегти та розширити транзитний потенціал України, протидіяти реалізації проєктів, що негативно впливають на енергетичну безпеку держави;
4.3.	- диверсифікувати джерела і маршрути постачання енергетичних ресурсів;
4.4.	- підвищити енергоефективність, упровадити суцільний облік виробництва, передачі та використання енергетичних ресурсів, упровадити загальнодержавний енергетичний баланс, забезпечити подальший розвиток паливно-енергетичного сектору на умовах сталого розвитку та екологічної безпеки, з урахуванням новітніх технологій виробництва енергії з відновлюваних джерел та її зберігання.
5.	<i>Система фінансової безпеки</i> Україна забезпечить посилення фінансової стійкості, ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної допомоги, а також коштів з інших джерел, не

заборонених законодавством, які залучатимуться для гарантування національної безпеки України, шляхом підвищення прозорості та впровадження сучасного фінансового менеджменту.

У своїй монографії О. Резнікова справедливо стверджує, що необхідність створення системи забезпечення національної стійкості в Україні є цілком обґрунтованою. Зважаючи на обмежені ресурси держави та наявні системи й механізми забезпечення національної безпеки, державного управління та кризового менеджменту, доцільно формувати таку систему з урахуванням системних зв'язків, що існують, у спосіб імплементації принципів стійкості в різних сферах управління. Ураховуючи тотожність суб'єктів та об'єктів забезпечення національної безпеки і національної стійкості, в організаційному плані відповідна система може формуватись як підсистема системи забезпечення національної безпеки або споріднена система. У перспективі доцільно розглядати можливість модернізації та поєднання цих систем у комплексну систему забезпечення національної безпеки та стійкості [19, с. 272].

Що стосується права резильєнтності міст, то ця складова знаходиться на початковій стадії свого формування не маючи ані законодавчого ані підзаконного базового НПА. Тож, до сукупності джерел права національної безпеки, за допомогою окремих приписів яких здійснюється, у тому числі, регулювання відносин в міжгалузевому інституті права національної стійкості, а отже й в інституті стійкості міст України, окрім згаданих вище (СНБ, Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, план заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 р., розпорядження КМУ від 10.11.2023 № 1025-р; постанова КМУ від 20.03.2022 № 326 в редакції постанови КМУ від 22.07.2022 № 951), також слід віднести певні положення: 1) законодавчих актів: - кодексів України – земельного, бюджетного, податкового, цивільного захисту; - законів України про: 1.1) національну безпеку України; 1.2) забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією; 1.3) державні резерви; 1.4) протимінну діяльність в Україні; 1.5) управління відходами; 1.6) регулювання містобудівної діяльності; 1.7) основи

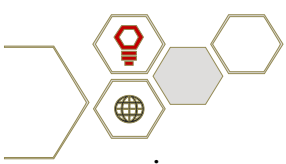
містобудування; 1.8) архітектурну діяльність; 1.9) охорону НПС; 1.10) місцеве самоврядування в Україні; 1.11) громадські об'єднання; 1.12) міський електричний транспорт; 1.13) житлово-комунальні послуги; 1.14) адміністративні послуги; 1.15) співробітництво територіальних громад; 1.16) публічні консультації; 1.17) основні засади державної кліматичної політики; 1.18) службу в органах місцевого самоврядування; 1.19) водовідведення та очищення стічних вод; 1.20) засади державної регіональної політики; 1.21) місцеві державні адміністрації; 1.21) критичну інфраструктуру; 1.22) енергетичну ефективність; 1.23) соціальні послуги та інші.

На підзаконному рівні виділимо: 2) акти КМУ: 2.1) Стратегія розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 р.; 2.2) Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр.; 2.3) Порядок проведення громадських слухань щодо проектів містобудівної документації на місцевому рівні; 2.4) Національна транспортна стратегія України на період до 2030 р.; 2.5) Водна стратегія України на період до 2050 р. та інші; 3) акти міністерств і відомств: 3.1) Порядок формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади (наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 22.09.2022 № 172); 3.2) Організаційно-методичні вказівки з підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях на 2024-2025 рр. (наказ ДСНС України від 03.01.2024 № 8).

Подібний стан правового забезпечення стійкості міст України слід визнати незадовільним. Тож, у проекті Містобудівного кодексу України пропонується передбачити складову (книга, розділ, глава), в якій було б комплексно врегульовано максимально можливу сукупність відносин зі стійкості міст (населених пунктів). Актуальність такої ініціативи обов'язково посилиться з початком масштабної відбудови нашої країни.

Висновки. Проведене дослідження окремих аспектів правового забезпечення комплексної резильєнтності міст України дозволило підсумувати наступне.

1. Виявлено та систематизовано міжнародний та європейський

інструментарій міської резильєнтності, до якого пропонується віднести: 1) нормативні акти: - Сендайська рамкова програма зі зниження ризику стихійних лих 2015-2030; - Цілі сталого розвитку на період від 2015 до 2030 рр.; - Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року»; - Паризька кліматична угода; - Рамкова конвенція ООН про зміну клімату; - Рамкова програма Всесвітнього гуманітарного саміту; - Новий порядок денний у сфері урбанізації; - Акт ЄС про цифрову операційну стійкість (DORA); - Директива ЄС про заходи для забезпечення високого загального рівня кібербезпеки (NIS 2); - стандарти ISO 37123; 2) бізнес- та громадські ініціативи: - ініціатива фонду Рокфеллера «100 стійких міст»; - «Сталий розвиток міст для наступного покоління» (SURGe); - «Створення стійкості міст до 2030 року» (MCR 2030); 3) науково-практичні та освітні заходи: - конференція ООН зі сталого розвитку міст «Habitat III»; - Міжнародна конференція Всесвітній форум міст (WUF), - Міжнародний форум з урбаністики (IFoU); - Європейський форум стійкості міст (EURESFO); - Конгрес «Стойкі міста» («Сміливі міста»); - спеціалізовані магістерські навчальні програми «Резильєнтність міст»; - виставка Resilient City Expo-2025; 4) стейкхолдери: - Дослідницька мережа стійкості міст (URNet); - Центри стійкості міст ООН-Хабітат; - Партнерство C40 Cities; - міжнародна неурядова організація, яка сприяє сталому розвитку (ICLEI).

2. Виокремлено ключові компоненти і концепції, що складають базову систему комплексної резильєнтності міст: - базові поняття резильєнтності міст; - виміри міської резильєнтності; - ключові характеристики резильєнтності систем; - рамки та інструменти; - базові принципи резильєнтності міст. Представлено модель комплексної резильєнтності міст у мирних умовах, що має такі складові: - базові фактори та умови резильєнтності міст; - практичні приклади міської резильєнтності; - результати забезпечення резильєнтності міст.

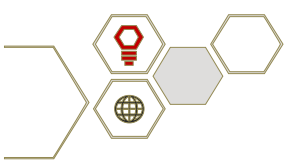
3. Обґрунтовано, що підвищення стійкості міст багато в чому залежить від науково обґрунтованого підходу до ідентифікації загроз, виявлення вразливостей, оцінювання та пріоритезація ризиків міській безпеці. Виділено

його складові заходи та зміст: - загальнодержавний рівень забезпечення; - запобігання виникненню загроз і настанню кризових ситуацій; - реагування на загрози і кризові ситуації; - подолання наслідків виникнення загроз або настання кризових ситуацій, а також відновлення сталого функціонування; - проведення моніторингу реалізації та аналізу ефективності ухвалених рішень.

4. Аргументовано, що збройна агресія суттєво вплинула на розвиток і зміст процесів резильєнтності міст України, додавши негативні елементи, які довго відчуватимуть мешканці українських міст та міське середовище. За основу відповідної моделі пропонується взяти урядовий Порядок, яким визначається шкода та збитки за окремими сферами, що безпосередньо обумовлюють рівень резильєнтності міст: - соціальна; - економічна; - цивільна; - промислова; - культурна; - екологічна; - військова; - правоохоронна. Цю модель також слід доповнити положеннями Стратегії національної безпеки, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації за напрямками: - людського розвитку; - воєнної безпеки України; - громадської безпеки та цивільного захисту України; - розвитку оборонно-промислового комплексу України; - економічної безпеки; - енергетичної безпеки; - екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату; - біобезпеки та біологічного захисту; - інформаційної безпеки; - зовнішньополітичної діяльності; - забезпечення державної безпеки; - інтегрованого управління державним кордоном України; - продовольчої безпеки; - морської безпеки; - Національна розвідувальна програма; - кібербезпеки України.

5. Встановлено, що правове забезпечення резильєнтності міст України, особливо в умовах воєнного часу, охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення функціонування критичної інфраструктури, захист населення і збереження громадського порядку. Також воно передбачає розроблення та реалізацію нормативно-правових актів, що регулюють наступні блоки відносин: - воєнний стан; - територіальна оборона; - забезпечення життєдіяльності в умовах надзвичайних ситуацій; - евакуація, релокація; - цивільний захист; - захист критичної інфраструктури; - організація та координація роботи органів влади; -

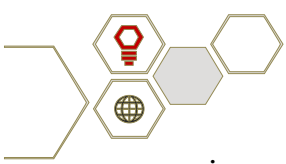

правопорядок та безпека; - міжнародне гуманітарне право. Зазначено, що правове забезпечення стійкості міст України в умовах війни є складним і багатограним процесом, що потребує постійної адаптації до мінливих умов і координації зусиль усіх суб'єктів правовідносин.

6. Визначено основні напрями діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки у сфері міської стійкості. Для подолання загроз в Стратегії національної безпеки відносно стійкості міст передбачено системи: - національної стійкості; - безпеки та стійкості критичної інфраструктури; - кібербезпеки; - енергетичної безпеки; - фінансової безпеки.

7. З'ясовано, що джерела права резильєнтності міст знаходиться на початковій стадії свого формування не маючи ані законодавчого ані підзаконного базового нормативно-правового акту. До сукупності джерел права національної безпеки, за допомогою окремих приписів яких здійснюється, у тому числі, регулювання відносин в міжгалузевому інституті права національної стійкості, а отже й в інституті стійкості міст України, пропонується віднести наступні певні положення: законодавчих актів: 1) кодексів України – земельного, бюджетного, податкового, цивільного захисту; 2) законів України про: - національну безпеку України; - забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією; - державні резерви; - протимінну діяльність в Україні; - управління відходами; - регулювання містобудівної діяльності; - основи містобудування; - архітектурну діяльність; - охорону довкілля; - місцеве самоврядування в Україні; - громадські об'єднання; - міський електричний транспорт; - житлово-комунальні послуги; - адміністративні послуги; - соціальні послуги; - співробітництво територіальних громад; - публічні консультації; - основні засади державної кліматичної політики; - службу в органах місцевого самоврядування; - водовідведення та очищення стічних вод; - засади державної регіональної політики; - місцеві державні адміністрації; - критичну інфраструктуру; - енергетичну ефективність та інші.

8. Виділено низку нормативно-правових актів підзаконного рівня, приписи яких регулюють окремі види відносин резильєнтності міст: - Стратегія

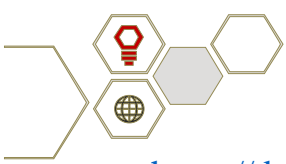

національної безпеки; - Концепція забезпечення національної системи стійкості до 2025 р.; - Стратегія розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту на період до 2034 р.; - Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр.; - Національна транспортна стратегія України на період до 2030 р.; - Водна стратегія України на період до 2050 р.; - Порядок формування Концепції інтегрованого розвитку території територіальної громади на інші.

9. Визнано, що подібний стан правового забезпечення стійкості міст України є незадовільним. У проєкті Містобудівного кодексу України пропонується передбачити складову (книга, розділ, глава), в якій було б комплексно врегульовано максимально можливу сукупність відносин зі стійкості міст (населених пунктів). Актуальність такої ініціативи обов'язково посилиться з початком масштабної відбудови нашої країни.

Список використаних джерел

1. Yoshiki Yamagata & Hiroshi Maruyama (2016). *Urban Resilience: A Transformative Approach*. Springer, 319 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-39812-9>
2. Zeng, X., Yu, Y., Yang, S., Lv, Y., & Sarker, M. N. I. (2022). Urban Resilience for Urban Sustainability: Concepts, Dimensions, and Perspectives. *Sustainability*, 14(5), 2481. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14052481>
3. Naim Kapucu, Yue Ge, Emilie Rott & Hasan Isgandar (2024). Urban resilience: Multidimensional perspectives, challenges and prospects for future research. *Urban Governance*. Vol. 4(3), pp. 162-179. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ugj.2024.09.003>
4. Cao, H. (2023). Urban Resilience: Concept, Influencing Factors and Improvement. *Frontiers in Business, Economics and Management*, 9(1), 343-346. DOI: <https://doi.org/10.54097/fbem.v9i1.8777>
5. Кірін Р.С. Право безпеки на постконфліктних територіях: сучасний стан, проблеми, сталий розвиток: монографія. НАН України. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України». Київ, Дніпро: Журфонд., 2022. 408 с. DOI: <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/about>

https://doi.org/10.35668/iepd_kirin_postconflictmono_2022

6. Кірін Р.С. Актуальні проблеми урбоекоекологічного права: монографія. НАН України. Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України». Київ, Дніпро: Журфонд., 2023. 351 с. DOI: <https://doi.org/10.35668/978-617-14-0043-6>

7. Кірін Р.С., Хоменко В.Л., Пащенко О.А. Протидія недобросовісній конкуренції в контексті забезпечення резильєнтності міст: національні та європейські механізми. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Право»*. 2025, № 6(46). С. 1565-1581. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6\(46\)-1565-1581](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-6(46)-1565-1581)

8. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. 2015. 37 p. URL: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaimrameworkfordrren.pdf (дата звернення: 07.07.2025)

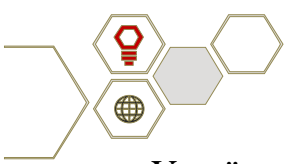
9. Urban Resilience Research Network. The Network. What we do. URL: <https://www.urbanresilienceresearch.net/the-network/> (дата звернення: 08.07.2025)

10. Шульга О. В. Аналіз світових практик резильєнтності міст та рекомендації їх впровадження в Україні. *Ефективна економіка*. 2025. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.6.68>

11. Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union, amending Regulation (EU) No 910/2014 and Directive (EU) 2018/1972, and repealing Directive (EU) 2016/1148 (NIS 2 Directive). *Official Journal of the European Union*. L 333/80. 27.12.2022.

12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27.09.2021 № 479/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 79, ст. 499.

13. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів

України від 10.11.2023 № 1025-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 103, ст. 6179.

14. Кірін Р.С. Правові інструменти реалізації стратегічних напрямів розвитку системи екологічної безпеки міста: міжнародний та європейський рівні. *Економіка та право*. 2022, № 2. С. 39—55. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.02.039>

15. Кірін Р.С., Гришак С.В. Забезпечення і реалізація екологічних прав у стратегіях державної політики та безпеки: виклики воєнного періоду. *Juris Europensis Scientia*. 2023, № 1. С. 65-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v1.2023.12>

16. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.07.2022 № 951). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

17. Regulation (EU) 2022/2554 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on digital operational resilience for the financial sector and amending Regulations (EC) No 1060/2009, (EU) No 648/2012, (EU) No 600/2014, (EU) No 909/2014 and (EU) 2016/1011. *Official Journal of the European Union*, L 333, 27 December 2022.

18. Юзефович В.В., Вяхіреєв М.О. Нормативно-законодавче забезпечення планування інтегрованого розвитку територіальних громад: сучасний стан та перспективи. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 25, С. 87-92. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2021.25.15>

19. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. 456 с.